

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA WE WROCŁAWIU**

50-413 Wrocław, ul. Walońska 3-5
tel.(071)344 65 87, (071)34 05 920, fax (071)34 05 922
e-mail: wroclaw@uokik.gov.pl

Wrocław, dn. 15 listopada 2006 r.

RWR-61-16/06/KS

DECYZJA RWR 43/2006

Na podstawie art. 23e ust. 1 i 2 w związku z art. 23 a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. *o ochronie konkurencji i konsumentów* (tekst jedn. w: Dz. U. z 2005 r. nr 244, poz. 2080, ze zm.) oraz stosownie do art. 28 ust. 6 tej ustawy i § 6 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2002 r. *w sprawie określenia właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów* (w: Dz. U. z 2002 r. nr 18, poz. 172 ze zm.), po przeprowadzeniu na wniosek Powiatowego Rzecznika Konsumentów w Międzyrzeczu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, przeciwko Polskiemu Towarzystwu Ubezpieczeń S.A. z siedzibą przy ul. Ogrodowej 58, 00-876 Warszawa

- działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

uznaje się za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów działanie Polskiego Towarzystwa Ubezpieczeń S.A. poprzez:

stosowanie w regulaminie pn. *„Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów Autocasco” z dnia 1 stycznia 2004 r.* postanowienia wzorca umownego o treści: *„Jeżeli ubezpieczający/ubezpieczony (lub inna zobowiązana osoba) nie dopełnił któregośkolwiek z obowiązków wynikających z § 24, PTU S.A. może zmniejszyć odszkodowanie lub odmówić jego wypłaty.”*, które zostało wpisane dnia 5 stycznia 2004 r. pod numerem 86 do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego*

i stwierdza się zaniechanie jej stosowania od dnia 1 maja 2006 r.

UZASADNIENIE

1. W dniu 19 maja 2006 r. do Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Delegatura we Wrocławiu, wpłynął wniosek Powiatowego Rzecznika Konsumentów w Międzyrzeczu (zw. dalej Rzecznik, Wnioskodawca) z dnia 17 maja 2006 o wszczęcie postępowania o uznanie praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i nakazanie zaniechania jej stosowania, przeciwko Polskiemu Towarzystwu Ubezpieczeń S.A. (zw. dalej PTU S.A., Uczestnik) z siedzibą w Warszawie, ul. Ogrodowa 58. Pismem Rzecznik wniósł o uznanie

działań stosowanych przez PTU S.A. za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, polegającą na stosowaniu we wzorcu umowy zawieranej z konsumentami niedozwolonego postanowienia o treści:

„Jeżeli ubezpieczający/ubezpieczony (lub inna zobowiązana osoba) nie dopełnił któregokolwiek z obowiązków wynikających z § 24, PTU S.A. może zmniejszyć odszkodowanie lub odmówić jego wypłaty”

– tj. § 25 „Ogólnych warunków ubezpieczenia pojazdów Autocasco” z dnia 1 stycznia 2004 r., wpisanego pod poz. 86 do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zw. dalej Prezes Urzędu).

(dowód: karta 1-2)

2. W związku z wnioskiem Rzecznika, oraz na podstawie analizy przekazanych przez Rzecznika dokumentów, w dniu 13 lipca 2006 Prezes Urzędu, Postanowieniem nr 134/2006 wszczął postępowanie w sprawie praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w związku z podejrzeniem naruszenia przez PTU S.A. art. 23a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jednolity w: Dz. U. z 2005 r. nr 244, poz. 2080, ze zm.) (zw. dalej ustawa antymonopolowa) poprzez stosowanie w umowach z konsumentami ww. postanowienia wzorca umowy.

(dowód: karta 13)

3. Wiceprezes Zarządu PTU S.A., w piśmie z dnia 26 lipca 2006, nie zgodził się z zarzutem przedstawionym we wszczęciu postępowania. Pełnomocnik wskazał, iż kwestionowany zapis umowny faktycznie był stosowany w umowach zawieranych z konsumentami, jednak został zmieniony uchwałą Zarządu PTU S.A. nr 21/06 z dnia 2 marca 2006, która dotyczyła treści „Ogólnych warunków ubezpieczenia pojazdów Autocasco”. Nowy wzorzec umowny wszedł w życie z dniem 1 maja 2006 r., a więc przed datą wniosku Rzecznika. Wiceprezes Zarządu wskazał, iż obecnie kwestionowany zapis brzmi: *„Jeżeli ubezpieczający/ubezpieczony lub inna osoba nie dopełniła któregokolwiek z obowiązków wynikających z art. § 23, PTU SA odmawia wypłaty odszkodowania w tej części, w jakiej niedopełnienie tego obowiązku miało wpływ na ustalenie przyczyn, przebiegu lub rozmiaru szkody.”*

(dowód: karta 18-19)

Prezes Urzędu ustalił następujący stan faktyczny:

1. Wnioskodawca - Powiatowy Rzecznik Konsumentów w Międzyrzeczu, wykonuje zadania samorządu terytorialnego w zakresie ochrony praw konsumentów (art. 34 ust. 1 ustawy antymonopolowej) i jest podmiotem uprawnionym do wystąpienia z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów (art. 100a ust. 1 pkt 3 ustawy antymonopolowej).

(dowód: karta 1-2)

2. Uczestnik – Polskie Towarzystwo Ubezpieczeń Spółka Akcyjna, jest przedsiębiorcą wpisanym do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 0000033882.

Przedsiębiorca – w formie spółki akcyjnej - prowadzi działalność gospodarczą pod nazwą Polskie Towarzystwo Ubezpieczeń Spółka Akcyjna z siedzibą w Warszawie, ul. Ogrodowa 58, 00-876 Warszawa, a przedmiotem tej działalności jest m.in. zawieranie różnego rodzaju ubezpieczeń. Przedsiębiorca posiada oddziały we Wrocławiu, Zielonej Górze, Łomży, Łodzi, Olsztynie, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Rzeszowie,

Siedlcach, Szczecinie, Tarnowie, Ostrołęce, Poznaniu, Bielsku-Białej, Gdańsku, Bydgoszczy, Warszawie i Częstochowie.

(dowód: karta 8-12)

3. Rzecznik, we wniosku z dnia 16 maja 2006, zarzucił, iż działanie PTU S.A., polegające na stosowaniu we wzorcu umownym pn. „*Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów Autocasco*”, postanowienia o treści:

„Jeżeli ubezpieczający/ubezpieczony (lub inna zobowiązana osoba) nie dopełnił któregokolwiek z obowiązków wynikających z § 24, PTU S.A. może zmniejszyć odszkodowanie lub odmówić jego wypłaty”

stanowi praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

Rzecznik wskazał, iż takie postanowienie umowne zostało wpisane do prowadzonego przez Prezesa Urzędu na podst. art. 479⁴⁵ § 2 *k.p.c.* Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod poz. 86.

Rzecznik wniósł o uznanie stosowania we wzorcu podmiotowego zapisu za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

(dowód: karta 1-2)

4. Wiceprezes Zarządu PTU S.A. podał, w piśmie z dnia 26 lipca 2006, iż sporny zapis został zmodyfikowany uchwałą Zarządu PTU SA nr 21/06 z 2 marca 2006 r. i dlatego nie jest tożsamy z tym, który pod poz. 86 został wpisany do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Modyfikacja polegała na ustanowieniu dopuszczalności oddalenia roszczenia ubezpieczonego lub odpowiedniego zmniejszenia odszkodowania, jeżeli niedochowanie aktu (aktów) staranności przez ubezpieczonego, ubezpieczającego lub inną osobę zobowiązaną miało wpływ na ustalenie przyczyn, przebiegu lub rozmiaru szkody. Wiceprezes Zarządu PTU S.A. załączył do pisma wzorzec umowy pn. „*Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów Autocasco*”, który wszedł w życie 1 maja 2006. Obecny wzorzec zawiera następującą treść postanowienia umownego:

„Jeżeli ubezpieczający/ubezpieczony lub inna osoba nie dopełniła któregokolwiek z obowiązków wynikających z art. § 23, PTU SA odmawia wypłaty odszkodowania w tej części, w jakiej niedopełnienie tego obowiązku miało wpływ na ustalenie przyczyn, przebiegu lub rozmiaru szkody.”

(dowód: karta: 18-19)

Mając na uwadze zebrany materiał dowodowy, Prezes Urzędu zważył:

Art. 23 a ust. 1 zd. 1 ustawy *antymonopolowej* wskazuje, że „przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie **bezpprawne** działanie przedsiębiorcy”, natomiast art. 23 a ust. 2 tej ustawy stanowi między innymi, iż „za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności (...) stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone o którym mowa w art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego*”:

Do stwierdzenia praktyki, o której mowa w art. 23 a ustawy *antymonopolowej* konieczne jest wykazanie, że spełnione zostały łącznie następujące przesłanki:

- 1) bezprawność działań przedsiębiorcy, poprzez stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone,
- 2) godzenie tymi działaniami w zbiorowy interes konsumentów,

Ad 1)

Zbiorowe interesy konsumentów podlegają ochronie przed działaniami przedsiębiorców, które są sprzeczne z prawem, tj. przepisami określonych aktów prawnych oraz zasadami współżycia społecznego i dobrymi obyczajami.

Jak wspomniano wyżej, zgodnie z art. 23 a ust. 2 ustawy *antymonopolowej*, za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. W myśl art. 479⁴⁵ *k.p.c.* Rejestr jest prowadzony przez Prezesa Urzędu na podstawie wyroków z powództwa o uznanie wzorca umownego za niedozwolony.

Należy w tym miejscu wskazać, iż wzorce umowne wykorzystywane przy zawieraniu umów z konsumentami mogą być poddane kontroli abstrakcyjnej. Kontroli abstrakcyjnej wzorca jako takiego (art. 479³⁶ – 479⁴⁵ *k.p.c.*) dokonuje się niezależnie od tego, czy wzorec był, czy też nie był zastosowany w konkretnej umowie. Kontrola taka obejmuje klauzule pojedyncze lub zbiorowe (cały wzorec lub jego fragment). Oceny postanowień w wypadku kontroli abstrakcyjnej dokonuje Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wyłącznie do kompetencji tego Sądu należy uznanie postanowień wzorców umownych za niedozwolone. Art. 479⁴³ *k.p.c.* rozszerza prawomocność wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na osoby trzecie. Potwierdził to Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 lipca 2006 (sygn. akt III SZP 3/2006) stwierdzając, iż zakaz stosowania postanowienia wpisanego do rejestru klauzul niedozwolonych obejmuje wszystkich przedsiębiorców zawierających umowy z konsumentami – nie tylko tego, którego dotyczył wyrok będący podstawą wpisu. Skutek tzw. prawomocności rozszerzonej następuje od chwili wpisania wzorca umowy do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 *k.p.c.* Konsekwencją umieszczenia postanowienia umownego w w/w rejestrze jest to, że posłużenie się nim będzie miało skutek wprowadzenia do umowy **elementu bezwzględnie przez prawo zakazanego**. Wpis do rejestru niedozwolonych postanowień umownych oznacza, że od tego momentu stosowanie takiej klauzuli jest zakazane we wszystkich wzorcach umownych. Powyższe stanowisko Prezesa Urzędu zgodne jest z orzecznictwem Sądu Apelacyjnego (np. wyroki z: 29.09.2005., sygn. akt VI Aca 381/05, 16.11.2005. sygn. akt VI Aca 473/05).

Dokonując oceny treści postanowień umownych wykorzystywanych przez przedsiębiorców we wzorcach umownych należy wykorzystywać reguły interpretacji wykształcone w nauce prawa i praktyce orzeczniczej (wykładnia językowa, systemowa, funkcjonalna i inna). Stąd też, niedozwolone będą takie postanowienia umów, które mieszczą się w „hipotezie” klauzuli wpisanej do rejestru, której treść zostanie ustalona w oparciu o dokonaną jej wykładnię. Nie jest zatem konieczna dokładna, literalna identyczność klauzuli wpisanej do rejestru i klauzuli z nią porównywanej.

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w wyroku z dnia 29 października 2003 (sygn. akt XVII Amc 45/02), uznał za niedozwoloną następującą klauzulę:

„Jeżeli właściciel pojazdu lub osoba uprawniona do korzystania lub rozporządzania tym pojazdem nie wykonała obowiązków wynikających z przepisów § 30-32, PZU może oddalić roszczenie lub odpowiednio zmniejszyć odszkodowanie”.

Klauzula ta została wpisana przez Prezesa Urzędu dnia 5 stycznia 2004 r. pod numerem 86 do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone.

Rzecznik, we wniosku o wszczęcie postępowania, wskazał zapis wzorca umownego pn. „*Ogólne Warunki Ubezpieczenia Pojazdów Autocasco*” o treści: „*Jeżeli ubezpieczający/ubezpieczony (lub inna zobowiązana osoba) nie dopełnił któregokolwiek z obowiązków wynikających z § 24, PTU S.A. może zmniejszyć odszkodowanie lub odmówić jego wypłaty*” jako wpisany do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod poz. 86, a zatem mieściłby się on w „hipotezie” wymienionej wyżej i wpisanej do Rejestru klauzuli umożliwiającej PZU S.A. odmowę wypłaty lub zmniejszenie odszkodowania w każdym przypadku niewykonania określonych w umowie obowiązków.

Reasumując, w rozpatrywanej sprawie bezprawność działania PTU S.A. w świetle art. 23 a ust.1 ustawy *antymonopolowej* polega na stosowaniu w obrocie zapisu umownego bezwzględnie przez prawo zakazanego, który znajduje się w rejestrze niedozwolonych postanowień umownych o którym stanowi art. 479⁴⁵ *Kodeksu postępowania cywilnego*.

Tak więc należy uznać, że została spełniona pierwsza z wymienionych wyżej przesłanek stwierdzenia praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, tj. bezprawność działań przedsiębiorcy.

Ad 2)

Analizując drugą przesłankę należy wyjaśnić, w jaki sposób opisane wyżej bezprawne działania godzą w zbiorowy interes konsumentów.

Niewątpliwie naruszenie interesu konsumentów następuje wówczas, gdy przedsiębiorca działa sprzecznie z przepisami prawa, regulującymi prawa konsumentów, a także, gdy nie otrzymują oni od przedsiębiorcy pełnej informacji o swoich prawach i obowiązkach.

W rozpatrywanym stanie faktycznym działanie PTU S.A. bezpośrednio godzi w interesy konsumentów w chwili, gdy następuje zdarzenie objęte umową ubezpieczenia pojazdów Autocasco.

Treść § 25 „*Ogólnych Warunków Ubezpieczenia Pojazdów Autocasco*” ma na celu odwieść konsumenta od skorzystania z prawa do roszczenia wypłaty pełnego odszkodowania bądź odszkodowania w ogóle, poprzez wywołanie w nim przeświadczenia, iż nie dochowując jednego z obowiązków wyszczególnionych w § 24 wzorca umownego, nawet w przypadku niezawinionego braku możliwości wykonania obowiązku, utraci prawo do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych.

W rozpatrywanym stanie faktycznym, istotne jest także to, że PTU S.A. poprzez postanowienie zamieszczone w § 25 „*Ogólnych Warunków Ubezpieczenia Pojazdów Autocasco*” przerzucił na konsumenta ryzyko prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej związanej z koniecznością ponoszenia kosztów związanych z niedochowaniem przez konsumentów w sposób niezawiniony aktów staranności.

Mówiąc o „zbiorowym interesie konsumentów” należy zaznaczyć, iż ustawa *antymonopolowa* nie podaje jego definicji, wskazując jednak w art. 23 a ust. 1 zd. 2, że nie jest nim suma indywidualnych interesów konsumentów. O tym, czy naruszony został interes zbiorowy, nie zawsze przesądza kryterium ilościowe, ponieważ niekiedy jeden ujawniony przypadek naruszenia prawa konsumenta może być przejawem często lub nawet powszechnie stosowanej praktyki naruszającej interes zbiorowy.

W niniejszej sprawie bez wątplenia mamy do czynienia z naruszeniem praw bliżej nieokreślonej liczby konsumentów, tych którzy zawarli umowy z PTU S.A. działającym ponadto na terenie całego kraju. W tej sytuacji bezprawne zachowanie przedsiębiorcy nie dotyczy interesów poszczególnych osób, których sprawy mają charakter jednostkowy, indywidualny i nie dający się porównać z innymi, lecz mamy do czynienia z naruszonymi uprawnieniami określonego kręgu ubezpieczonych, których sytuacja jest identyczna i wspólna dla całej, licznej grupy kontrahentów PTU S.A.

Mając powyższe na względzie, należy uznać, iż opisane działanie PTU S.A. godzi w zbiorowy interes konsumentów, a tym samym została spełniona druga z wymienionych wyżej przesłanek do stwierdzenia praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

W związku ze spełnieniem obu przesłanek należało zachowanie PTU S.A. uznać za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, wskazaną w art. 23 a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i nakazać zaniechanie jej stosowania.

Jednakże zgodnie z art. 23 e ust. 1 i 2 ustawy *antymonopolowej* nie wydaje się decyzji o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i nakazującej zaniechanie jej stosowania, jeżeli przedsiębiorca zaprzestał stosowania praktyki, o której mowa w art. 23 a. W związku z oświadczeniem PTU S.A. o wycofaniu z obrotu starych i wprowadzeniu z dniem 1 maja 2006 r. nowych „*Ogólnych Warunków Ubezpieczenia Pojazdów Autocasco*” zawierających, w sposób istotny, zmodyfikowaną treść kwestionowanej klauzuli, Prezes Urzędu wydał decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdził zaniechanie jej stosowania.

Podstawą do rozstrzygnięcia danej sprawy w oparciu o przepisy ustawy o *ochronie konkurencji i konsumentów* jest uprzednie zbadanie przez Prezesa Urzędu, czy w danej sprawie zagrożony został interes publicznoprawny. Stwierdzenie, że to nastąpiło pozwala na realizację celu tej ustawy, wskazanego w art. 1 ust. 1, którym jest: określenie warunków rozwoju i ochrony konkurencji oraz zasad podejmowanej w interesie publicznoprawnym ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów.

Interes publicznoprawny przejawia się także w postaci zbiorowego interesu konsumentów. Innymi słowy - naruszenie zbiorowego interesu konsumentów jest jednocześnie naruszeniem interesu publicznoprawnego. Zatem uzasadnione było w niniejszej sprawie podjęcie przez Prezesa Urzędu działań przewidzianych w ustawie *antymonopolowej*.

Mając powyższe na uwadze, należało orzec jak w sentencji.

Stosownie do treści art. 78 ust 1 ustawy *antymonopolowej* w związku z art. 479²⁸ *k.p.c.*, od niniejszej decyzji przysługuje stronie odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu - Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów we Wrocławiu.

Z up. Prezesa UOKiK
Dyrektor Delegatury UOKiK we Wrocławiu
Zbigniew Jurczyk